

УДК 687(073)

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС ПРОЄКТУВАННЯ ШВЕЙНИХ ВИРОБІВ

Людмила Хоменко, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри технологічної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-5126-583X

E-mail: makarova.eva@meta.ua

*Експериментальна робота викрила роз'єднання знань учнів та їхніх умінь і навичок, тобто знання засобів здійснення діяльності ще не свідчать про майстерність виконання роботи. Саме тому розроблена нами система творчих завдань побудована таким чином, що здійснюється циклічне повторення конструкцій, що розроблюються, і виконання технічного моделювання на вищому рівні складності. Окрім цього, під час виконання розробки моделі на всіх послідовних етапах конструкторської діяльності (проектування моделі, розробка конструкції і виконання технічного моделювання виробу) постійно вдосконалюється і підвищується майстерність учнів. **Ключові слова:** проектування; креслення; творчість; завдання; картки; здібність; діяльність; модель; предмет; виріб.*

DEVELOPMENT OF CREATIVE SKILLS OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN THE PROCESS OF DESIGNING SEWING PRODUCTS

Liudmyla Khomenko, Candidate of Pedagogical Sciences (Ph.D.), Associate Professor at the Technology Education Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-5126-583X

E-mail: makarova.eva@meta.ua

The experimental work revealed the disconnection between students' knowledge and their abilities and skills, i.e. knowledge of the means of carrying out the activity does not yet indicate mastery of the work. Adolescents absorb the entire volume of information about the graphic and design features of the stages of design activity very quickly, but the most interesting (at this stage) cognitive component of the activity is already behind, there remains work on the formation of special abilities and skills, which requires patience, diligence, willpower, accuracy, perseverance, etc. This is a longer stage than the stage of the assimilation of knowledge. If the lessons are built in such a way that the same design technique is repeated for a long time in action, then children lose interest in knowledge. The monotony of activity is tiring, and this contradicts the psychological characteristics of teenagers. It is not possible to achieve high professionalism in design and construction activities even when performing several works (within the same design) in a row.

That is why the system of creative tasks developed by us is built in such a way that the cyclical repetition of the structures being developed and the execution of technical modeling at a higher level of complexity are carried out. In addition, in the process of developing a model at all successive stages of design activity (designing a model, developing a design and performing technical modeling of a product), the students' skills are constantly improved.

It is necessary to constantly monitor the fact that the acquisition of knowledge, skills, and abilities is carried out through the personal interest of schoolchildren. For this purpose, we have developed and

proposed, in addition to the main, a set of variable tasks, unconventional for performing model design, as part of the school program.

The following generalized directions have been established, according to which we propose to evaluate the peculiarities of the organization of special activities for schoolchildren in the lessons of labor training: the organization of activities that promotes the development of creative abilities of the individual at each stage of design activity; organization of independent participation of schoolchildren in special activities; creation of conditions for activation of creative abilities; humanistic approach to the educational process.

Keywords: *design; drawing; creativity; task; cards; ability; activity; model; subject; product.*

У наш час у закладах загальної середньої освіти немає такого середовища, яке б забезпечило учням всебічний розвиток здібностей. Діти та їхні батьки не можуть бути задоволеними організацією освіти і насамперед її однобічністю. Тому організація різних форм занять повинна враховувати перспективи розвитку закладу загальної середньої освіти, рівень професійно-педагогічних умінь, особистісні якості вчителя, стан загальної сформованості учнів, їхні реальні можливості до опанування діяльності, що пропонується, тощо. Творче опанування вчителями всього спектра можливостей взаємодії цих занять веде до побудови динамічної та гнучкої системи освітнього процесу, що зі свого боку створює сприятливі умови для виявлення та формування індивідуальності кожної дитини.

Отже, на нашу думку, заняття з проектування необхідно організувати так, щоб під час цієї діяльності в учнів вироблювалися спеціальні вміння та навички, виховувався естетичний смак, формувалося ставлення гуманістичного напрямку між учителем і учнем, творчі здібності, щоб дати учням більше можливостей проявляти індивідуальність [1, с. 15].

Дослідження з особливостей методики викладання проектування швейних виробів відображається у працях таких науковців: Л. М. Гайдук, В. С. Горобчишиної, О. В. Єжової, Н. С. Зимогляд, М. В. Колосніченко, С. В. Нечіпор, А. Л. Славінської.

Л. М. Гайдук аналізує, розробляє, систематизує новітні технології з моделювання та художнього оздоблення одягу [2]. В. С. Горобчишина досліджує термінологію, класифікацію методів і типів робочих процесів з'єднання і формування при проектувальних роботах [3]. О. В. Єжова у своїх дослідженнях займається розробкою різноманітних видів конструкцій, послідовністю проектування окремих швів, вузлів та швейних виробів. Значну увагу при цьому надає проектуванню декоративних швів, що традиційно застосовуються при виготовленні українського костюма [4]. Н. С. Зимогляд займається проблемами осучаснення дисципліни «Проектування швейних виробів» [5]. М. В. Колосніченко розробляє, аналізує методи проектування одягу, займається розробкою сучасних форм та об'ємів, конструкцій та деталей швейних виробів [7]. С. В. Нечіпор досліджує проблему дизайнерського характеру, використовуючи при цьому нетрадиційні підходи і методи [8]. А. Л. Славінська займається проблемою дослідження способів та методів алгоритмів антропометричної модифікації при проектуванні одягу [9].

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування й експериментальна перевірка змісту організації проектної діяльності, що забезпечують ефективність розвитку творчих здібностей учнів основної школи на уроках трудового навчання.

Опираючись на дослідження відомих науковців та враховуючи вимоги програми трудового навчання, ми виявили елементи конструкторських знань і вмінь, які можна

успішно формувати, і на цій основі в умовах спеціальної діяльності розвивати здібності в учнів основної школи, виходячи з їхніх інтересів і нахилів, а також виду проєктованого виробу.

На початку експериментальної роботи нами була розроблена і складена схема, у якій розкрита послідовність процесу конструкторської діяльності з розробки моделі одягу. Увесь процес розробки моделі розбитий на окремі «блоки», а кожний «блок» у свою чергу – на кілька етапів, які відрізняються один від одного як видом теоретичних знань, так і спеціальними навичками. Так, для блоку «Проєктування» найбільш характерні графічні знання, уміння і навички; для блоку «Розробка конструкції» – конструкторські.

Нами встановлено, що до графічних знань належать відомості про одяг, його класифікацію, асортимент; теоретичні основи художнього проєктування та основи композиції костюма; засоби створення форми й образного вираження ансамблю костюма; роль кольору та кольорових поєднань; способи виконання ескізів моделей. Практичні вміння й навички містять виконання малюнків, ескізів моделей білизняного й легкого асортименту; побудову креслень, лекал та вміння їх читати [2, с. 10].

Така система художньої діяльності учнів являє собою своєрідні послідовні ступені в безперервному процесі творчого формування особистості. Відбувається поступове накопичення та вдосконалення знань, умінь і навичок, здійснюється циклічне повторення прийомів і способів моделювання на високому рівні складності, що сприяє розвитку здібностей.

Розглянемо на прикладі декілька тем, як, використовуючи проблемну ситуацію, інструкційні карти, творчі завдання різного рівня складності, картки-завдання різних видів, конструкторські задачі й завдання, можна ефективно ознайомити учнів з усіма етапами процесу проєктування та їхніми особливостями, сформувані необхідні первісні знання, уміння й навички проєктної діяльності та на цій основі розвивати спеціальні творчі здібності з розробки моделі одягу.

Ми запропонували учням для виконання ескізу моделі завдання різного ступеня складності, залежно від рівня сформованості творчих здібностей кожного.

Запропоновані нами творчі завдання мають теоретико-практичний зміст. Причому для правильного виконання завдання учні повинні не тільки добре знати теоретичний матеріал, знаходити раціональне рішення конструкторської задачі, творчо впроваджувати ці знання в конкретній трудовій діяльності, а й уміти подати запропоновану ідею у вигляді графічного зображення моделі.

Як бачимо, виконати завдання такого типу школярі можуть лише у тому випадку, якщо в них розвинуте творче мислення й вироблені якості особистості творчого типу: критичність розуму, швидкість реакції, розвинена уява, нестандартний підхід до рішення поставленої проблеми, здатність бачити незвичайне в звичайному, високорозвинене почуття прекрасного, уміння аналізувати та систематизувати ідеї, бажання створювати нові моделі за законами краси й моди відповідно до своїх уявлень про неї.

За час проведення експерименту учні змогли накопичити спеціальні теоретичні знання та виробити відповідні графічні вміння й навички щодо виконання малюнків, ескізів моделей, окремих їхніх деталей і вузлів, уміння аналізувати свої моделі. Оскільки проєктно-конструкторська діяльність організовується впродовж усього

періоду експерименту, найважливішою психолого-педагогічною вимогою є облік нахилів та індивідуальних особливостей підлітків, а також можливостей творчих здібностей, які формуються в них під час розробки конструкції моделі одягу.

З розвитком творчої особистості підлітка, який простежується у становленні мислення, умінні оперувати з моделями, здібності впроваджувати різного роду прогностичні процеси, утримувати цілі, самостійно оцінювати результати – взагалі всіх компонентів особистості, що впливають на ставлення учнів до трудової діяльності під час розробки нової моделі одягу, потенціал творчих здібностей, які розвиваються під час цієї діяльності, зростає кількісно та якісно. З року в рік ця система набуває рис цілеспрямованості, усвідомлення.

Попри великий вплив графічної грамотності у творчій діяльності, усе ж першорядне значення при створенні нової моделі одягу мають конструкторські знання, уміння й навички. Саме вони дають життя конструкторській ідеї, бо на цьому етапі діяльності учнями виконуються креслення основних і допоміжних деталей виробу, здійснюється моделювання, оформляється технічна документація на модель, що розроблюється [6, с. 21].

Навчившись проводити аналіз конструкції виробу, що проєктується, учні зможуть успішно працювати над створенням нових комплектів моделей, знаходити цікаві рішення окремих їхніх елементів.

Тому, беручи участь у підготовці й проведенні уроків в експериментальних класах, ми велике значення надавали організації проєктно-конструкторської діяльності з вироблення в учнів спеціальних умінь та навичок, розвитку самопізнання і самосвідомості, здібності самовдосконалення й самореалізації під час активної навчально-творчої діяльності.

З цією метою нами був розроблений та запропонований комплекс творчих завдань різного рівня складності, спеціальні вправи, підготовлені спеціальні питання, рішення яких сприяє виробленню у школярів навичок щодо аналізу й поясненню конфігурацій креслень, визначенню призначення кожної деталі крою тощо.

Як ми вже зазначили вище, для організації діяльності учнів з проведення аналізу моделей нами були розроблені і запропоновані не тільки спеціальні завдання і вправи творчого характеру, а і підготовлені питання щодо розробки конструкції виробу. Ці питання підібрані таким чином, щоб вони враховували конструкторські особливості моделі і сприяли формуванню в учнів творчого мислення. В експериментальних класах ми використовували їх на різних етапах організації художньо-конструкторської діяльності. Ми не ставили за мету розглянути всі види питань, які пропонувалися учням.

Закінчивши побудову креслень і провівши їх аналіз, учні переходять до наступного етапу процесу конструювання виробів – технічного моделювання. На цьому етапі діяльності учні знайомляться з прийомами виконання технічного моделювання.

Зрозумівши їх, учні повинні засвоїти і вміти застосовувати при розв'язанні практичних завдань. Прийоми технічного моделювання дозволяють з побудованого на уроках конструювання плоскісного креслення одержати рельєфну модель будь-якого покрою, силуету, конструкції. Крім цього, технічне моделювання розширює діапазон знань учнів і їхнє уявлення про конструкції, знайомить з розробками нових вузлів, деталей крою, окремими їхніми елементами й найрізноманітнішими оздобами розроблюваних моделей. При виконанні проєктно-технологічних операцій в учнів

продовжують формуватися, вдосконалюватися й ускладнюватися конструкторські та графічні вміння, розвиваються якості особистості творчого типу: просторова уява, спостережливість, творче мислення, нестандартний підхід до поставленої проблеми, удосконалюються навички щодо аналізу моделей [4, с. 15].

Виходячи зі специфіки проєктування, для навчання учнів ми відмовилися від звичних для нас карток-завдань, інструкційних карт, а розробили й запропонували ряд схем і спеціальних вправ, які дозволили нам ознайомити школярів із прийомами технічного моделювання виробів білизняного й легкого асортименту. Розробляючи схеми, як і раніше, ми поступово ускладнювали їх, опираючись при цьому на конструктивні особливості оброблюваного виробу, а також на індивідуальні особливості учнів. Окрім того, кожна наступна вправа передбачала ступінь підготовленості учнів, тобто ми спиралися на теоретичні знання і спеціальні вміння, засвоєні ними при виконанні попередньої вправи. Таким чином, в основу організації цього виду спеціальної діяльності під час виконання вправ ми поклали принципи доступності, спадкоємності, послідовності та систематичності.

Слід також відзначити, що при організації спеціальної діяльності ми застосовували різні форми роботи з класом, виходячи зі специфіки кожного етапу діяльності. Проєктуванням, тобто розробкою ескізу, займалися всі учні класу, причому ця робота виконувалася ними частково в навчальній майстерні, а частково – вдома, де вони мали можливість звертатися за допомогою до допоміжної літератури, журналів мод; а в 5–9 класах учні, індивідуально розробляючи свою модель, займалися ескізуванням із використанням творчих завдань, які враховували ступінь їхньої підготовленості. Для здійснення конструювання – розрахунків і побудови креслень для виготовлення лекал – клас поділявся на три групи, кожна з яких виконувала завдання різного рівня складності. Усі ці групи знаходилися в тісному взаємозв'язку від результатів виконання завдань одна одної.

Таким чином, запропонована система організації спеціальної проєктно-конструкторської діяльності на уроках трудового навчання ефективна і сприяє розвитку творчих здібностей, бо, працюючи з класом, учитель-практик може також керувати й корегувати навчання й виховання кожного окремого учня, давати йому можливість виявити свої індивідуальні творчі здібності і розвивати при цьому творчий потенціал кожного.

Особливістю запропонованої методики є те, що під час навчання вона спонукає учнів до вдосконалення таких розумових операцій, як порівняння й співставлення різних явищ, факторів, виконуваних трудових дій; до аналізу, виділення й групування найбільш характерних ознак, загальних принципів, синтезу, узагальнення, тим самим розвиває просторову уяву, нестандартне мислення.

Готуючи учнів до проєктування одягу, необхідно виробити в них спеціальні вміння й навички, які є новоутвореннями особистості. Рішенню цього завдання сприяють виконання ними практичних вправ, які містять елементи графічних умінь і навичок щодо ескізування швейних виробів, а також проблемні завдання, пов'язані з поетапним виконанням розробки конструкцій деталей, основних вузлів моделей, які надалі поступово ускладнюються.

Виконання творчих практичних завдань сприяє активізації пізнавальної активності учнів, підсилює інтенсивність розумової діяльності, надає їй пошуковий, дослідний характер. Різноманітні за своїми цілями, змістом і характером виконання,

такі завдання збагачують уроки, наповнюють їх різними видами діяльності, що чергуються; зі свого боку це підвищує інтерес учнів до матеріалу, який вивчається, сприяє розвитку творчого підходу до діяльності [7, с. 11].

У дослідженні встановлено, що розвиток творчої особистості в умовах організації спеціальної діяльності не може обмежуватися лише набуттям учнями знань, умінь і навичок, вимагається значне розширення умов розвитку творчих здібностей. Щоб розв'язати це завдання, необхідно організувати проєктно-конструкторську діяльність, у якій будуть дотримані наступні умови:

- по-перше, вивчити можливості предмета з метою створення на уроках різноманітних проблемних ситуацій, аналогічних тим, що виникають у галузі швейного виробництва;

- по-друге, організувати творчий пошук учнів із запропонованим творчим завданням таким чином, щоб під час їх виконання формувалися творчі якості особистості, а саме: просторова уява, нестандартне мислення, вміння бачити незвичайне у звичайному, бажання створити запроєктовану модель за власною уявою;

- по-третє, підібрати й скласти творчі завдання, інструкційні й технологічні карти, конструкторські проблемні завдання і вправи відповідно до індивідуальних особливостей кожного і ступенем підготовленості до виконання завдання запропонованого рівня складності.

Необхідно й дуже важливо стимулювати творчу активність школярів, забезпечувати умови діяльності для розвитку їхніх індивідуальних, конструкторських здібностей, сформулювати стійкі потреби до самоаналізу, самооцінювання результатів своєї праці, внутрішнє глибоке бажання до творчого самовираження і самовдосконалення.

Під час нашого дослідження було визначено, що розвиток творчих здібностей особистості можливий та ефективно відбувається в умовах організації спеціальної діяльності й багато в чому залежить від того, наскільки сам творчий педагогічний процес пізнавальної діяльності наближений до творчої праці.

Цього можна досягнути тільки в тому випадку, якщо в трудовому навчанні будуть широко застосовуватися проблемні ситуації, частково-пошуковий і дослідний методи, творчі завдання різного рівня складності.

Проведене нами експериментальне й теоретичне дослідження переконує в тому, що:

- організація проєктно-конструкторської діяльності в умовах основної школи закладів загальної середньої освіти необхідна й можлива, успішність її залежить від ряду умов: використання можливості предмета щодо створення проблемних ситуацій; організації творчої пошукової діяльності учнів; використання спеціальних творчих завдань відповідно до рівня підготовленості учнів;

- в умовах класного колективу доцільно застосовувати тематичний принцип планування та циклічне повторення матеріалу, що сприяє вдосконаленню спеціальних умінь і навичок, які надалі перетворюються в якісно нові утворення особистості;

- з метою збереження пізнавальної активності та зацікавленості до занять, урізноманітнення видів конструкторської діяльності необхідна постійна зміна конструкцій, які вивчаються, а також техніки створення виробу одягу.

Це дослідження є необхідним матеріалом для подальшого розгляду новітніх форм та методів навчання під час вивчення проєктування швейних виробів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боринець Н. І., Лещук Р. М. Трудове навчання. Банк ідей для творчих проєктів. 5–11 класи / упоряд.: Л. М. Рак. Київ: Шкільний світ, 2011. 106 с.
2. Васильєва І. В., Гайдук Л. М. Сучасні технології моделювання і художнього оздоблення одягу: навч. посіб. Київ: КНУТД, 2008. 132 с.
3. Горобчишина В. С. Довідник технологічних послідовностей виготовлення одягу: навч. посіб. Львів: Новий Світ-2000, 2008. 292 с.
4. Єжова О. В., Гур'янова О. В. Технологія оброблення швейних виробів: навч. посіб. Київ, 2017. 256 с.
5. Зимогляд Н. С., Рябчиков М. Л. Проєктування швейних виробів в моделях: навч. посіб. Х.: ЗЕБРА, 2011. 162 с.
6. Литвин В. Г., Степура А. О. Конструювання швейних виробів: підручник для ПТУ. Київ: Вікторія, 2008. 320 с.
7. Колосніченко М. В., Процик К. Л. Мода і одяг. Основи проєктування та виробництва одягу: навч. посіб. Київ: КНУТД, 2011. 238 с.
8. Нечіпор С. В. Технологія виготовлення одягу: посібник для ПТУ. 2-е вид., випр. і доповн. Луцьк, 2006. 405 с.
9. Славінська А. Л. Основи модульного проєктування одягу: монографія. Хмельницький: ХНУ, 2007. 167 с.
10. Хоменко Л. М. Аналіз організації конструкторської діяльності учнів на уроках технологій. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2020. Вип. 1. С. 213–221.

REFERENCES

1. Borynets, N. I., Leshchuk, R. M. (2011). *Trudove navchannia. Bank idei dlia tvorchykh proektiv. 5–11 klasy*. Kyiv: Shkilnyi svit [in Ukrainian].
2. Vasyliieva, I. V., Haiduk, L. M. (2008). *Suchasni tekhnolohii modeliuвання i khudozhnoho ozdoblennia odiahu*. Kyiv: KNUTD [in Ukrainian].
3. Horobchyshyna, V. S. (2008). *Dovidnyk tekhnolohichnykh poslidovnostei vyhotovlennia odiahu*. Lviv: Novyi Svit-2000 [in Ukrainian].
4. Yezhova, O. V., Hurianova O. V. (2017). *Tekhnolohiia obrobлення shveinykh vyrobiv*. Kyiv, [in Ukrainian].
5. Zymohliad, N. S., Riabchikov, M. L. (2011). *Proektuvannia shveinykh vyrobiv v modeliakh*. Kharkiv: ZEBRA [in Ukrainian].
6. Lytvyn, V. H., Stepura, A. O. (2008). *Konstruiuvannia shveinykh vyrobiv*. Kyiv: Viktoriia [in Ukrainian].
7. Kolosnichenko, M. V., Protsyk, K. L. (2011). *Moda i odiah. Osnovy proektuvannia ta vyrobnytstva odiahu*. Kyiv: KNUTD [in Ukrainian].
8. Nechipor, S. V. (2006). *Tekhnolohiia vyhotovlennia odiahu*. Lutsk [in Ukrainian].
9. Slavinska, A. L. (2007). *Osnovy modulnoho proektuvannia odiahu*. Khmelnytskyi: KhNU [in Ukrainian].
10. Khomenko, L. M. (2020). *Analiz orhanizatsii konstruktorskoii diialnosti uchniv na urokakh tekhnolohii*. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu, 1, 213–221* [in Ukrainian].